

Både kunnskap og skjønn

av

Forsker Hilde Christiane Bjørnland, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

I en artikkel i Dagens Næringsliv 17 juli, svarer ekspedisjonssjef i Finansdepartementet Øystein Olsen på mitt tidligere innlegg "En troverdig finanspolitikk?" i samme avis. Kort oppsummert mener Olsen at min artikkel illustrerer rolleforskjellen mellom forskeren og beslutningstageren. "Forskeren har blant annet som oppgave å analysere sammenhenger (eller mangelen på sådanne), og påpeke usikkerhet ved ulike typer beregninger". For beslutningstageren derimot, "er kunnskap om usikkerhet og problemer ved ulike beregninger nyttig og nødvendig informasjon, men beslutningstageren må også ta et valg; det holder ikke å si at ting er vanskelig eller nærmest umulig".

En annen viktig oppgave for en forsker, som Olsen ikke nevner, må være å utøve faglig kritikk av beslutningstagerens valg når dette synes nødvendig. I min opprinnelige artikkel, stiller jeg spørsmål ved den grad av skjønn som ligger i utførelsen av både finanspolitikken og pengepolitikken. Når det gjelder finanspolitikken, var jeg kritisk til Finansdepartementets valg av metode for å beregne konjunkturutslagene i statsbudsjettet. Metoden forutsetter at den langsiktige trenden tolkes som et uttrykk for en underliggende normalsituasjon, som er konjunkturnøytral, i følge Finansdepartementets arbeidsnotat om dette. Internasjonal forskning har imidlertid understreket at konjunkturer og trender ikke kan sees på som to uavhengige komponenter, begge kan endre seg etter et sjokk. Faktisk kan valg av feil metode føre til at man skaper helt andre sykliske mønstre i dataene enn de som opprinnelig er tilstede. Metoden Finansdepartementet benytter seg av (det såkalte Hodrick-Prescott filteret), går ikke fri av denne kritikken. Metoden er i tillegg basert på en god del skjønn, beslutningstageren må selv velge hvor glatt trenden skal være. Olsen mener at beslutningstageren - i motsetning til forskeren - til syvende og sist må velge metode. Men når internasjonal forskning viser at metoden ikke nødvendigvis holder mål, da synes jeg det er på sin plass for forskeren å påpeke dette.

Olsen mener at mitt innlegg i liten grad er til hjelp for beslutningstageren og at jeg ikke kommer med noen alternative forslag til metoder eller beregninger som ville gjøre beslutningene bedre eller mer robuste. Videre påpeker Olsen at Finansdepartementet er godt kjent med forskning fra de senere årene. Det er fristende å påpeke at akademia flere ganger har gitt konkrete innspill til alternative beregningsmetoder for konjunktursyklus, som Finansdepartementet kunne ha benyttet seg av - undertegnede senest i en faglig artikkel i Økonomisk forum nr 1, 2002. Ytterligere detaljer rundt dette synes jeg derimot hører et fagtidsskrift til.

Når det gjelder pengepolitikken, påpeker Olsen at det er fordelaktig at det foreligger et klart definert mål for underliggende inflasjon, snarere enn at hver enkelt institusjon eller forsker opererer med hver sin definisjon. Dette er jeg helt enig i. Det jeg derimot stiller spørsmål ved er Sentralbankens frihet til å bedrive subjektive justeringer for å komme frem til underliggende inflasjon, basert på retningslinjene den er gitt. Sentralbanken har valgt å korrigere for avgifter og energipriser. I forskriftene for pengepolitikken heter det at Norges Bank også kan se bort fra direkte effekter på konsumprisene som skyldes endringer i særskilte midlertidige forstyrrelser. I dette ligger det rom for en god del skjønn, og mitt forslag er å benytte seg av en økonomisk modell for å fjerne alle tilfeldige hendelser. Dette utgangspunktet gir et presist grunnlag for å evaluere beregningsresultatene, samtidig som en unngår å måtte ta stilling til hvilke sjokk en skal justere for.

For å være konkret når det gjelder valg av modell, vil mitt forslag være å supplere nåværende makromodeller med alternative modeller, som gjør begrunnelsen bak valgene mer robuste. Internasjonal forskning har i stor grad beveget seg vekk fra å bruke store makromodeller som beslutningstagerne i Norge i hovedsak benytter seg av, og bruker heller små makroøkonometriske modeller til å analysere sammenhenger mellom økonomiske variable. I min doktoravhandling spesifiserte jeg en serie med slike modeller, som tar utgangspunkt i nyere internasjonal forskning. Vi trenger ikke å gå lenger enn til Sveriges Riksbank for å se et eksempel på et forskningsmiljø som benytter seg av slike modeller i stor skala i sine analyser.

En beslutningstager må selvsagt gjøre sine valg, men vi bør aldri slutte å stille spørsmål ved de valg som taes. Jeg tror troverdigheten til den økonomiske politikken vil bli større av å synliggjøre usikkerhet i beregninger ved i større grad å benytte seg av flere modellbaserte analyser - og i mindre grad av direkte skjønn.